ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 121, Ekim 2021, s. 54-67

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.52320>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
12.08.2021

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
29.10.2021

Dr. Öğr. Üyesi Ozan BELGE

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müzik
Teknolojisi Bölümü
ozanbelge@gmail.com
Orcid: 0000-0003-2231-0686

SOLFEGE DES SOLFEGES VOLUME 6A KİTABINDAKİ ÇOKSESİLİ SOLFEJLERİN MÜZİKAL ANALİZİ

Öz

Çoksesli solfej, temel müzik bilgilerini kullanılarak birlikte müzik yapma becerisini geliştirmeyi amaçlar. “Solfege des Solfeges volume 6a” kitabı, farklı bestecilerin eserlerinden seçilmiş ezgilerin iki sesli olarak kullanıldığı bir kitaptır. Kitapta yer alan solfejlerin müzikal analizlerinin yapılmasının, çoksesli müziği oluşturan temel öğelerin tanınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma, kitapta yer alan çoksesli solfejlerin genel özelliklerinin tespit edilmesi, bu solfejlerde kullanılan çokseslendirme yöntemlerinin belirlenmesi, bu sayede çoksesli müzik alanında eğitim alan ve eğitim veren kişilere katkı sağlanmasını amaçlamaktadır. Çalışmada ilk olarak, “Solfege des Solfeges Volume 6a” kitabındaki solfejler ölçü sayısı, hız terimleri, tempo, ton, ses aralığı, artikülasyon işaretleri, nüans terimleri bakımından belirlenmiştir. Daha sonra kitapta yer alan solfejlerde kullanılan yatay ve dikey çokseslendirme teknikleri analiz edilmiştir. Çalışmada yapılan analizler sonucunda; solfejlerde en çok do majör tonunun kullanıldığı, solfejlerin en çok 4/4’lük ölçüde olduğu, dikey çokseslilik bakımından çoğunlukla uyumlu aralıkların kullanıldığı, yatay çokseslilik bakımından imitasyon, kanon ve füğ tekniklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Solfej, çokseslilik, çoksesli solfej, müzikal analiz

MUSICAL ANALYSIS OF POLYPHONIC SOLFEGES IN SOLFEGE DES SOLFEGES VOLUME 6A

Abstract

Polyphonic solfege aims to develop the skill of making music together by using basics of music. "Solfege des Solfege Volume 6a" is a book in which melodies selected from the works of different composers are used in two voices. It is thought that the musical analysis of the solfege in the book is important in the terms of recognized the basic elements that make up music. This study aims to determine the general features of the polyphonic solfege in the book, to determine the polyphony methods used in these solfege, and to contribute to the students and teachers who studies on polyphonic solfege. In the study, initially, the solfege in the book "Solfege des Solfege Volume 6a" were determined in terms of the time signatures, tempo marks, tone, pitch, articulation signs, and dynamics. Than, horizontal and vertical polyphony techniques used in solfege in the book were analyzed. As a result of the analyzes; It has been determined that in solfege, C major tones are used most, solfege are mostly in 4/4 measures, mostly consonant intervals are used in terms of vertical polyphony, imitation, canon and fugue techniques are used in terms of horizontal polyphony.

Keywords: Solfege, polyphony, polyphonic solfege, musical analysis

GİRİŞ

Müzik eğitimi alan bireylerin gelişimlerini sağlayan önemli aşamalardan bir tanesi solfej eğitimidir. Bir müzik yazısını müziğin harfleri olarak nitelendirebilecek notaların ad, yükseklik, süre, hız, gürlük ve ayırtlarıyla seslendirmeye müziksel okuma (solfej) denir (Özgür ve Aydoğan, 1999). Solfej eğitimi ile kişilerin temel müzik bilgilerini kullanarak yazılı bir müziği doğru bir şekilde seslendirmesi amaçlanmaktadır. Solfej eğitimi alan kişilerin belirli bir düzeyde temel müzik bilgisine sahip olması, sesler arasındaki ilişkileri algılaması, düşündüğü sesleri doğru olarak çıkarabilmesi ve müziği ifade işaretlerine uygun olarak seslendirmesi beklenir. Solfej eğitiminde bilişsel, psiko-motor ve duyuşsal öğrenme becerilerinin bir arada kullanılması sağlanmış olur.

Çokseslilik, aynı anda tınlayan seslerin, belli bir amaca yönelik olarak ve zamanla değişen görüşlere göre bir düzen içerisinde kaynaşmasıdır (Cangal, 1988). Çokseslilik, birden fazla ses veya çalgının kendi partilerini doğru ve güzel seslendirmesi, ses ve zaman olarak uyum içerisinde olması, bunları yaparken de birbirlerini dinlemesi gereklerini ortaya çıkarır.

Çoksesli solfejler, en az iki seslidir. Bu çalışmalar ile öğrencilerin birlikte müzik yapma becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra yatay ve dikey çokseslendirilmiş parçaları okuyarak öğrencilere müziğin temel prensiplerini tanıma ve uygulama imkanı sağlamaktadır.

Alanyazına bakıldığında, çoksesli solfej ile ilgili yapılmış “Çoksesli Dikte ve Okuma Parçaları” (Sevgi, 2001) “Solfej Eğitiminde Kullanılması Bakımından Ahmet Adnan Saygun’un Toplu Solfej II Kitabının Metodolojik Açıdan İncelenmesi” (Özaltunoğlu & Arapgirlioğlu, 2011), “İşbirlikli Öğrenme Yöntemine Dayalı Uygulamaların Çoksesli Solfej Alan Başarısına Etkisi” (Sağır, Gürpınar, Zahal, 2015), “İki Sesli Solfej ve Dikte Çalışmaları” (Kaya & Afacan,

2017), “Çoksesli Solfej Eğitiminde Kullanılan Solfege des Solfege Kitaplarının İçerik Analizi” (Eroy, Gürpınar, Zahal, Yıldız, Adıgüzel, 2017), “Muammer Sun'un Solfej Kitabındaki Çok Sesli Alıştırma ve Okuma Parçalarının Müzikal Analizi” (Çokamay, 2018) “Yatay ve Dikey Çoksesli Koro Eserlerine Dayalı Uygulamaların Öğrencilerin Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma Başarılarına Etkisi” (Açılmış, 2020) gibi çalışmalar olduğu görülmektedir.

Yukarıda ifade edilen çalışmalar ve bu çalışmaların konu alanlarına bakıldığında, çoksesli solfej alanında yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmadığı anlaşılmıştır. Solfege Des Solfege Volume 6a kitabında yer alan solfejlerin incelenmesinin, bu alanda yapılacak çalışmalara kaynak sağlayacağı ve yol gösterebileceği düşünülmüştür. Ayrıca kitabın içeriğinin eğitimciler ve öğrenciler tarafından tanınması, solfej eğitiminde daha bilinçli bir şekilde kullanılmasının yolunu açabilecektir. Bu düşünceden hareketle, Solfege Des Solfege Volume 6a kitabındaki solfejlerin ölçü sayıları, hız terimleri, tonları, ses alanları, artikülasyon işaretleri, gürlük işaretleri ile dikey ve yatay çokseslilik yapılarının incelenmesi bu araştırmanın temel problem durumunu oluşturmaktadır.

Amaç

Bu çalışmada; Solfege Des Solfege Volume 6a kitabındaki solfejlerin içeriğinde yer alan müzikal öğelerin belirlenmesi ve analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Önem

Bu araştırma; çoksesli solfej eğitiminde kullanılan Solfege Des Solfege Volume 6a kitabındaki solfejlerin içerik olarak analizinin yapılarak eğitimcilere ve öğrencilere yönelik

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanarak araştırmanın temelleri açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. İçerik analizinde toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre düzenlenip anlaşılır biçimde yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Solfege des Solfege isimli solfej kitabı serisinde yer alan 6a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a ve 9b cilt numaralı çoksesli solfej kitapları ve bu kitaplardaki solfejler (N=193) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise çoksesli solfeje başlangıç olarak adlandırılabilir 6a cilt numaralı kitap ve bu kitapta yer alan solfejler (N=46) oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma için toplanan veriler, Solfege Des Solfege 6a kitabında yer alan solfejlerin; ölçü sayısı, hız terimleri, tempo, ton, ses aralığı, artikülasyon işaretleri, nüans terimleri ve çokseslilik analizleriyle elde edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın alt problemleri doğrultusunda ulaşılan bulgular ortaya konulmuştur.

3.1. Solfege Des Solfege Volume 6a Kitabındaki Çoksesli Solfejlerin Genel Özellikleri

Tablo 1. Solfege Des Solfege Volume 6a Kitabındaki Çoksesli Solfejlerin Genel Özellikleri

Sıra no	Ölçü	Hız Terimi/ Tempo	Ton	Ses Alanı	Artikülasyon	Nüans
1	4/4	Moderato 96=	Do Majör		Legato	<i>p-f</i>
2	4/4	Lento 72=	Do Majör		Legato	<i>p-mf</i>
3	2/2	Moderato Assai 92=	Do Majör		Legato	<i>p-pp</i>
4	4/4	Andantino 108=	Do Majör		Legato	<i>p-mf</i>
5	3/4	Andantino 108=	Fa Majör		Legato	<i>p-mf-f</i>
6	4/4	Andante Sostenuto 84=	Do Majör		Legato	<i>p</i>
7	2/4	Allegretto non Tropo 76=	Re Minör		Legato Portato	<i>p-f</i>
8	3/4	Allegretto 138=	La Minör		Legato	<i>pp-p-f</i>
9	2/4	Andante 69=	Sol Majör		Legato	<i>pp-p-mf</i>
10	3/8	Allegretto 144=	Do Majör		Legato Staccato	<i>pp-p-f</i>
11	2/4	Allegretto 84=	Mi Minör		Legato Staccato	<i>p-f</i>
12	4/4	Largo 63=	Sol Majör		Legato	<i>p-f-ff</i>
13	2/2	Moderato 56=	Do Majör		Legato Staccato	<i>pp-p-</i>
14	6/8	Andante 50=	Sol Minör		Legato	<i>p-f</i>
15	3/8	Andantino grazioso 126=	La Majör		Legato	<i>pp-p</i>
16	6/4	Andantino 138=	Fa Majör		Legato Portato	<i>pp-p-mf-</i>
17	2/4	And ^{te} sostenuto 72=	Sol Majör		Legato	<i>pp-p-mf- f</i>
18	3/4	Allegro Moderato 112=	Si Minör		Legato	<i>pp-p-mf- f</i>

19	4/4	Moderato 84=	Mib Majör		Legato Staccato	<i>pp-p-mf- f-ff</i>
20	4/4	Moderato 72=	Fa Majör		Legato Portato	<i>p-mf-</i>
21	4/4	Tempo di marcia 108=	Fa Majör		Legato Staccato	<i>p-mf-f</i>
22	2/2	Allegro non Tropo 92=	Re Majör		Legato	<i>mf-f</i>
23	6/8	Allegro 72=	Fa# Minör		Legato	<i>p-mf-</i>
24	6/8	Andantino 58=	Re Majör		Legato	<i>p-mf-f</i>
25	2/2	Allegro non Tropo 92=	La Majör		Legato	<i>mf-f</i>
26	3/4	Allegro 48=	Do Majör		Legato Staccato	<i>p-mf-f</i>
27	12/8	Adagio 126=	Fa Majör		Legato	<i>p-mf</i>
28	2/2	Allegro Moderato 92=	Do# Minör		Legato	<i>mf</i>
29	3/8	Andante Moderato 42=	Mi Majör		Legato	<i>p-mf-ff</i>
30	2/2	Allegro 100=	Sol Majör		Legato	<i>p-mf-f</i>
31	6/8	Andante 84=	Lab Majör		Legato	<i>p-mf-f</i>
32	6/8	Allegro 72=	Lab Majör		Legato	<i>p-mf-f</i>
33	4/4	Moderato 100=	Do#minör		Legato	<i>p-mf-f</i>
34	6/8	Andantino 54=	Reb Majör		Legato	<i>p</i>
35	3/8	Allegro 52=	Fa Majör		Legato	<i>p-mf-f</i>
36	3/4	Andantino con moto 92=	La Majör		Legato Portato	<i>pp-p</i>
37	4/4	Moderato 120=	Sib Majör		Legato	<i>p</i>

38	4/4	Andantino 104=	Do Majör		Legato	<i>p-f</i>
39	3/4	Andante 84=	La Minör		Legato	<i>P</i>
40	2/4	Andante 66=	La Minör		Legato	<i>p-f</i>
41	2/4	Allegretto 108=	Mib Majör		Legato	<i>P</i>
42	4/4	Moderato 112=	Do Majör		Legato	<i>p-f</i>
43	3/4	Andante con moto 72=	Mib Majör		Legato	<i>p-f</i>
44	6/8	Con Moto 88=	Fa# Minör		Legato	<i>p-f</i>
45	6/4	Andantino 66=	Mib Majör		Legato	<i>p-mf</i>
46	4/4	Allegretto con moto 66=	Sib Majör		Legato Staccato	<i>pp-p-mf- f-ff</i>

Tablo 1'e bakıldığında, Solfege Des Solfeges Volume 6a kitabında 46 adet iki sesli solfej yer almaktadır. Kitapta bütün partilerin sol anahtarında yazıldığı görülmektedir. Solfejlerin ölçü sayılarına baktığımızda, ilk 13 solfejin basit ölçülerde olduğunu, 14. solfejden sonra bileşik ölçü sayılarının kullanılmaya başlandığını görebiliriz. Solfejlerin her biri için bir hız terimi ve metronom numarası verilmiştir. Solfejlerin ses alanlarına baktığımızda en küçük aralığın büyük 9'lu (4 numaralı solfej), en geniş aralığın tam 15'li (28 numaralı solfej) olduğu görülmektedir. Solfejlerde en kalın ses olarak orta do sesinin altındaki la (A₃) notasının, en ince ses olarak dizeğin üstünde 1. ek çizgide yer alan la (A₅) notasının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Alt sınırdaki kullanılan sesler hemen hemen bütün ses gruplarına uygundur. Üst sınırdaki kullanılan sesler bakımından 10, 12, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 43 ve 45 numaralı solfejler soprano ses sınırlarına uygun olduğu için bu grup tarafından seslendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Solfejlerde ifade yöntemlerinden legato, staccato ve portato tekniklerinin kullanıldığı, nüans olarak ise *pp*, *p*, *mf*, *f* ve *ff* terimlerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Solfege Des Solfeges Volume 6a Kitabındaki Çoksesli Solfejlerin Ölçü Sayılarına Göre Dağılımları

Ölçü sayısı	Frekans	Yüzde
2/4	6	13,04

2/2	6	13,04
3/8	4	8,7
3/4	7	15,22
4/4	13	28,26
6/8	7	15,22
6/4	2	4,34
12/8	1	2,17
Toplam	46	100

Tablo 2'ye bakıldığında, Solfege Des Solfege Volume 6a kitabında yer alan solfejlerde %28,26'lık oranla en çok 4/4'lük ölçü sayısının kullanıldığı görülmektedir. 3/4'lük ve 6/8'lik ölçü sayılarının %15,22 oranında; 2/4'lük ve 2/2'lik ölçü sayılarının %13,04 oranında kullanıldığı anlaşılmaktadır. En az kullanılan ölçü sayısının %2,17 oranla 12/8'lik ölçü sayısı olduğu tespit edilmiştir. Kitapta kullanılan %78,26 oranla en çok basit ölçülerin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 3. Solfege Des Solfege Volume 6a Kitabındaki Solfejlerin Tonlarına Göre Dağılımı

Ton	Frekans	Yüzde
Do Majör	10	21,74
La Minör	3	6,52
Fa Majör	6	13,04
Re Minör	1	2,17
Sol Majör	4	8,7
Mi Minör	1	2,17
Sib Majör	2	4,34
Sol Minör	1	2,17
Re Majör	2	4,34
Si Minör	1	2,17
Mib Majör	4	8,7
La Majör	3	6,52
Fa# Minör	2	4,34
Lab Majör	2	4,34
Mi Majör	1	2,17
Do# Minör	2	4,34
Reb Majör	1	2,17
Toplam	46	100

Tablo 3'e bakıldığında, Solfege Des Solfege Volume 6a kitabında yer alan solfejlerde %21,74'lük oranla en çok do majör tonu kullanılmıştır. En az kullanılan tonlar ise %2,17'lik oranla re minör, mi minör, sol minör, si minör, mi majör ve re bemol majör tonları olmuştur. Solfejlerde kullanılan tonlara genel olarak baktığımızda, 4 diyeze kadar alan majör ve minör tonlardan en az 1 solfej yer aldığı anlaşılmaktadır. Bemollü tonlarda ise 2 bemole kadar alan majör ve minör tonlarda en az 1 solfejin yer aldığı görülmektedir. 3, 4 ve 5 bemollü tonlarda ise sadece majör tonalite kullanılmaktadır. 1 bemol ve 1 diyeze kadar olan solfejlerin oranı %54,34 olmuştur.

Kitapta yer alan solfejlerin genel özelliklerine bakıldığında temel ifade yöntemlerinden en fazla legato tekniğinin kullanıldığı, %78,26 oranda basit ölçülerin kullanıldığı, %54,34 oranında 1 diyez ve 1 bemole kadar olan tonların kullanıldığı görülmektedir. Çoksesli solfeje başlangıç niteliğinde olan bu kitabın esas amacının çoksesliliği anlamak ve özümsetmek olduğu düşünülmektedir.

3.2. Solfege Des Solfeges Volume 6a Kitabının Çokseslilik Analizi

Solfege Des Solfeges Volume 6a kitabında yer alan solfejlerde koşut üçlüler, altılılar, korno beşlisi ve tam dörtlü gibi uyumlu aralıklarla dikey çokseslendirme yapıldığı; imitasyon, kanon ve füğ gibi tekniklerle de yatay çokseslendirme yapıldığı görülmektedir. İkili, yedili, artık dörtlü ve eksik beşli gibi uyumsuz aralıklar çok sık olmamakla birlikte kitapta yer almaktadır.

Şekil 1. Solfege Des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 1 Numaralı Solfej (1-10. ölçüler)

Kitapta yer alan 1 numaralı solfejde koşut üçlü aralıklar kullanılmıştır. Çıkıcı ve inici bir majör dizi çalışması olan solfejde koşut üçlü dışında başka bir aralık olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 2. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 2 Numaralı Solfej (1-16. ölçüler)

Kitapta yer alan 2 numaralı solfejde ilk cümle koşut üçlülerden, ikinci cümle koşut altılılardan oluşmaktadır. 4 numaralı solfejle birlikte uyumlu ve uyumsuz aralıkların bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 3. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 10 Numaralı Solfej (33-36. ölçüler)

Kitapta yer alan 10 numaralı solfejde korno beşlisi kullanıldığı görülmektedir. Kitapta zaman zaman kullanıldığı anlaşılan bu çok seslendirme yöntemi ilk olarak 5 numaralı solfejde görülmektedir.

Şekil 4. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 36 Numaralı Solfej (27-30. ölçüler)

Kitapta yer alan 36 numaralı solfejde uyumsuz aralıklardan artık dörtlü (+4) aralığının kullanıldığı görülmektedir. +4 aralığını oluşturan sesler majör ve minör tonalitelere yürüyücü seslerdir. Bu aralığın 6'lı aralığa çözülmesi beklenir. Kitapta yer alan solfejlerde kullanılan +4 aralıklarının 6'lı aralıklara çözüldüğü görülmektedir.

Şekil 5. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 8 Numaralı Solfej (33-36. ölçüler)

Kitapta yer alan 8 numaralı solfejde uyumsuz aralıklardan eksik beşli (-5) aralığının kullanıldığı görülmektedir. -5 aralığı, aynı zamanda +4 aralığının çevrimidir. -5 aralığını oluşturan sesler de majör ve minör tonalitelere yürüyücü seslerdir. Bu aralığın 3'lü aralığa çözülmesi beklenir. Kitapta yer alan solfejlerde kullanılan -5 aralıklarının 3'lü aralıklara çözüldüğü görülmektedir.

Şekil 6. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 11 Numaralı Solfej (30-31. ölçüler)

Kitapta yer alan 11 numaralı solfejde +4 aralığını oluşturan seslerden re diyez sesi uzarken la sesi ile başlayan ezgisel hareketin devamında +2 ve +4 aralıklarının kullanıldığı, kısa

bir süre sonra da -5 aralığının kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 7. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 14 Numaralı Solfej (11-12. ölçüler)

Kitapta yer alan 14 numaralı solfejde uyumsuz aralıklardan 2'li aralığının kullanıldığı görülmektedir. 2'li aralık, armonide 7'li akorların çevrimleri ve geciktirme konularında kullanılmaktadır. Bu çalışmalar, ilgili konuların pekiştirilmesine yardım edecektir. 2'li aralığın, kitapta kullanılan diğer uyumsuz aralıklara göre daha az yer aldığı görülmüştür.

Müzikte yatay çokseslilik için farklı teknikler kullanılmaktadır. Bir ezgide ilk duyulan ezginin veya ezgi çizgisinin kısa bir süre sonra (bir veya birkaç ölçü gibi) başka bir partide tekrarlanmasına *imitasyon* (benzetleme/taklit) denir (Zuckmayer vd., 1977). İmitasyon; bir ezgi hattının aynı seslerden oluşması, bir ezgi hattının farklı seslerden oluşması ya da bir ezgi hattının bir başka partide aynen veya aralık/ritim değişiklikleri yapılması şeklinde gerçekleşebilir (Çokamay, 2018).

Solfege des Solfeges kitabında kullanılan çokseslilik yaklaşımlarından bir tanesi imitasyon tekniğidir.

Şekil 8. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 31 Numaralı Solfej (1-3. ölçüler)

Temanın tartımsal bir değişikliğe uğramadan taklidine *sıkı imitasyon* denir (Çokamay, 2018). 31 numaralı solfejde sıkı imitasyon tekniği kullanılarak çokseslilik sağlanmaktadır. Üst partide ilk ölçüde başlayan motifin sıkı imitasyonu alt partide ikinci ölçüde başlar. Solfejin devamında ilk motifin alt partide, ilk motifin sıkı imitasyonunun üst partide yer aldığı görülmektedir.

Şekil 9. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 28 Numaralı Solfej (1-9. ölçüler)

28

All^o moderato 92 = $\frac{2}{4}$

1er Dessus

DAVID PEREZ

2^d Dessus

Kitapta yer alan 28 numaralı solfejin çok büyük bir kısmında sıkı imitasyon tekniği görülmektedir. Üst partide ikilik notalarla seslendirilen ikinci çevrim akorunun sıkı imitasyonu alt partide 3. ölçüde yer alır. Alt partide dörtlük notalarla başlayan ezgisel hareketin sıkı imitasyonu ise üst partide 3. ölçüde görülmektedir. İki parti arasındaki sıkı imitasyon solfejin büyük bir bölümünde çapraz olarak devam etmektedir.

Şekil 10. Solfège des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 46 Numaralı Solfej (1-5. ölçüler)

46

1er Dessus

L. GRANDJANY

2^d Dessus

Temanın aralıklarında, tonal yapısında ya da ritmik yapısında oluşturulan değişikliklerle yapılan imitasyona *serbest imitasyon* denir (Çokamay, 2018). Kitapta yer alan 46 numaralı solfejde serbest imitasyon tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Üst partide 3. ölçüde başlayan temanın serbest imitasyonu 4. ölçüde alt partide yer almaktadır. Serbest imitasyonda temanın ritmik yapısının korunduğu, aralıkların ise değiştiği anlaşılmaktadır. Kitapta yer alan solfejlerde sıkı imitasyon ve serbest imitasyon tekniklerinin zaman zaman kullanıldığı görülmektedir.

Bir ezginin belirli bir zaman aralığıyla başka partiler tarafından sıkı imitasyon yöntemiyle seslendirilmesi sayesinde yapılan çokseslilik yöntemine *kanon* denir. En eski imitasyon yöntemi olan kanonun tarihi 13. yüzyıla dayanır (Zuckmayer vd., 1977). En az iki sesli olan kanonlarda ezgiyi önce seslendirmeye başlayan partiye öncü (*dux*), sonra seslendirmeye başlayan partiye artçı (*comes*) denir (Çokamay, 2018). Sonu belli (belirli) kanon, sürekli kanon, dikey ters çevirmeli kanon, yatay ters çevirmeli kanon, eşlik partili kanon ve çifte kanon gibi türleri vardır (Zuckmayer vd., 1977).

Solfège des Solfeges kitabında kullanılan çokseslilik yaklaşımlarından bir tanesi kanon tekniğidir.

Şekil 11. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 30 Numaralı Solfej (1-5. ölçüler)

Partilerin karar sesine gelip belirli bir yerde kanonu sonlandırmasına *belirli kanon* veya *sonu belli kanon* adı verilir (Zuckmayer vd., 1977). Kitapta yer alan 30 numaralı solfejde sonu belli kanon tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Üst partide 1. ölçüden başlayarak seslendirilen tema, alt partide 2. ölçüde hiçbir değişiklik göstermeden seslendirilir. Solfejin sonuna kadar kanon yönteminin devam ettiği görülmektedir. Kitapta yer alan 13 ve 16 numaralı solfejlerde kanon tekniği kullanılmıştır.

Belirgin bir şekilde duyurulan bir temanın, belirli kurallar çerçevesinde imitasyon yöntemi ve kontrpuan tekniği kullanılarak geliştirilmesi ile yazılan eserlere *füg* denir. Fügün ana teması (dux), çoğunlukla kısa süreli bir sustan sonra başlar. Ana temanın eksen ya da 3'lüye geldiği yerde diğer partide cevap (yanıt/comes/response) başlar (Cangal, 1999). Cevap, ana temanın dominant tonalitesine aktarılması ile oluşur. Konu ve cevap cümlelerine eşlik eden ve çevrilebilir kontrpuanla yazılmış ezgilere karşıezgi (karşıkonu) denir (Dupre, 1987). Bu forma fuga (fırar) adı verilmesinin nedeni, farklı partilerin temayı peş peşe seslendirmelerinin yarattığı etkiden kaynaklanmaktadır (Gazimihal. 1961).

Solfege des Solfeges kitabında kullanılan çoksesli yaklaşımlardan bir tanesi *füg* tekniğidir.

Şekil 12. Solfege des Solfeges Volume 6a Kitabındaki 32 Numaralı Solfej (1-11. ölçüler)

Kitapta yer alan 32 numaralı solfejde füg tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Üst partide 1. ölçüde başlayan tema, 6. ölçüye kadar devam eder. Temanın bittiği 6. ölçüde alt partide cevap başlar. Cevap cümlesi dominant tonundadır. Alt partide cevap cümlesi seslendirilirken üst partide karşıezgi başlar. Solfejin devamında temanın küçültülmesi ve ters çevrilmesi gibi hareketler görülmektedir. Kitapta yer alan 22, 23 ve 25 numaralı solfejlerde füg tekniğinden faydalanıldığı görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına göre, incelenen solfejlerin (N=46) tamamı için bir hız terimi ve metronom sayısı belirlendiği görülmektedir. Solfejlerin ses alanlarının büyük 9'lu ile tam 15'li arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Solfejlerde ağırlıklı olarak legato tekniğinin kullanıldığı, bunun yanı sıra staccato, portato gibi tekniklere de yer verildiği tespit edilmiştir.

Solfejlerde basit ve bileşik ölçü sayılarının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunların içinde %28,26 oranla en fazla 4/4'lük ölçü sayısının kullanıldığı, ardından %15,22 oranla 3/4'lük ve 6/8'lik ölçü sayılarının kullanıldığı görülmektedir. Solfejlerde %21,74 oranla en çok do majör ve %13,04 oranla fa majör tonlarının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kitapta 4 diyez ve 2 bemole kadar olan majör ve minör tonlarda en az 1 solfej olduğu, 3, 4 ve 5 bemollü tonlarda ise majör tonalitenin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kitapta dikey ve yatay çokseslilik tekniklerinden faydalandığı belirlenmiştir. Dikey çokseslilikte, uyumlu aralıklar arasında yer alan koşut üçlü ve koşut altılı aralıklar ile korno beşlisinden faydalandığı görülmektedir. Kitapta zaman zaman uyumsuz aralıklar da kullanılmaktadır. Büyük ikili, artık ikili, artık dördü, eksik beşli gibi uyumsuz aralıkların yatay olarak çözümleri ile ilgili örnekler görülmektedir. Yatay çokseslilikte ise imitasyon, kanon ve füğ tekniklerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Çoksesli duyma/dinleme becerisinin geliştirilmesinde solfej çalışmalarının önemli bir rolü vardır. Bu çalışmalar sayesinde öğrencilere dikey ve yatay çokseslilik tekniklerini tanıma, pekiştirme ve uygulama imkanı sağlanmaktadır. Solfege Des Solfege Volume 6a kitabı, çoksesli solfej eğitiminde kullanılabilecek bir kaynaktır. Çalışmaya başlamadan önce ve çalışma esnasında öğrencilere solfejlerde yer alan çokseslilik tekniklerin anlatılması, öğrencilerin çoksesli müziği algılaması ve uygulamasını kolaylaştıracaktır. Armoni ve müzik teorisi gibi alanlarda öğrenilen konular, çoksesli solfejlerde uygulamalı hale gelebilecektir. Ayrıca kendi yapacakları çokseslilik çalışmalarında da bir yol gösterici olarak kullanılabilecektir.

Elde edilen veriler doğrultusunda;

- Çoksesli solfej çalışmalarında solfejlerin müzikal öğelerinin tespit edilmesi, öğrencilere açıklanması ve uygulama esnasında bu tekniklere dikkat edilmesi,
- Solfejlerde yer alan çokseslilik tekniklerinin belirlenmesi, öğrencilere açıklanması ve uygulama esnasında bu tekniklere dikkat edilmesi,
- Benzer analiz çalışmalarının öğrenciler tarafından yapılmasının sağlanması,
- Literatüre eklemek üzere yazılacak/tasarlanacak yeni solfejlerde benzer çokseslilik yöntem ve tekniklerden faydalanılması,
- Literatür araştırması ve solfej öğretim yöntemlerine katkı ve kaynak sağlayacağı düşüncesiyle yurt içi ve yurt dışındaki kaynakların müzikal analizlerinin yapılması suretiyle benzer araştırmaların tekrarlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açılmış, H. (2020). *Yatay ve Dikey Çoksesli Koro Eserlerine Dayalı Uygulamaların Öğrencilerin Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma Başarılarına Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cangal, N. (1988). *Müzikte Çoksesliliğin Gerekliliği*. I. Müzik Kongresi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Cangal, N. (1999). *Armoni*. Arkadaş Yayınevi.
- Çokamay, B. (2018). Muammer Sun'un Solfej Kitabındaki Çoksesli Alıştırma ve Okuma Parçalarının Analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 7(1). 403-435.
- Eroy, O., Gürpınar, E., Zahal, O., Yıldız, D., Adıgüzel, A. (2017). A Content Analysis of Solfege Des Solfege Books Used in Polyphonic Solfege Education. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 7(16). 158-174.
- Kaya, E. ve Afacan, Ş. (2017). *İki Sesli Solfej ve Dikte Çalışmaları*. Pegem Akademi.
- Sağır, T., Gürpınar, E. ve Zahal, O. (2015). İşbirlikli Öğrenme Yöntemine Dayalı Uygulamaların Çoksesli Solfej Alan Başarısına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30(1). 195-212.
- Sevgi, A. (2001). *Çoksesli Dikte ve Okuma Parçaları*. Yurt Renkleri Yayınevi.
- Özaltunoğlu, Ö. ve Arapgirlioğlu, H. (2011) Solfej Eğitiminde Kullanılması Bakımından Ahmet Adnan Saygun'un Toplu Solfej II Kitabının Metodolojik Açıdan İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 1(2). 173-182.
- Özgür, Ü. ve Aydoğan, S. (1999). *Müziksel İşitme Okuma*. Sözkese Matbaası.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zuckmayer, E., Cangal, N. ve Atalay, A. (1977). *Müzik Teorisi Armoni ve Kontrapuan*. Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu Eğitim Enstitüleri Müzik Bölümü.